ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента

Полякової Юлії Володимирівни

на дисертаційну роботу

Міхель Романи Володимирівни "Вплив соціально-ринкової економіки Німеччини на формування економічної системи ЄС",

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертаційної роботи

Економічний, соціально-політичний та культурний розвиток другої половини XX – початку XXI століття відбувається під дедалі потужнішим впливом процесів глобалізації. За цих умов змінюється структура організації світової економіки, міжнародних економічних відносин, мають тенденцію до зростання такі їх форми як міжнародна торгівля та інвестиції, що поглиблює взаємозв'язки між країнами. Разом з цим з'являються нові міждержавні інститути, покликані сприяти взаємовигідній економічній співпраці країн-учасниць глобалізаційних процесів. Одним з найвдаліших і найбільш розвинених прикладів такої інтеграції є Європейський Союз, який заснували шість країн – Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург у 1951 році, коли було підписано договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі. З цього часу було проведено величезну роботу над формуванням власної економічної системи, наслідком якого стала потужна економічна та валютна інтеграція, відкриті кордони, соціально-економічний розвиток та соціальні стандарти.

Федеративна Республіка Німеччина після поразки у Другій світовій війні зуміла не просто відродити свою економіку, а й стати ключовою економічною системою серед країн-членів ЄС. Дисертаційна робота Міхель Романи Володимирівни на тему "Вплив соціально-ринкової економіки Німеччини на формування економічної системи ЄС" спрямована на дослідження механізмів взаємодії економічних систем країн-членів ЄС у напрямку формування економічної системи зазначеного інтеграційного об'єднання та визначення

впливу на цей процес соціально-ринкової економіки Німеччини, що відповідає поставленій меті дисертаційного дослідження – виявлення та вивчення теоретичних і практичних аспектів впливу соціально-ринкової економіки ФРН на формування економічної системи ЄС. Дослідження впливу соціально-ринкової економіки Німеччини на становлення економічної системи ЄС є актуальним для України не лише з огляду на підписання нашою державою Угоди про асоціацію з ЄС, але й з точки зору адаптації позитивного досвіду та кращого розуміння інтеграційних процесів, що безпосередньо впливатиме на проведення майбутніх реформ у нашій країні.

Робота Р. Міхель актуальна також виходячи з огляду на її безпосередній зв'язок із основними напрямами наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка за темою "Еколого-економічні переваги у міжнародній торгівлі в умовах глобалізації світової економіки" (державний реєстраційний номер 0111U008008) та "Секторальна інтеграція в економічній системі Європейського Союзу" (державний реєстраційний номер 0110U003148).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові результати дисертаційної роботи Міхель Р. В. є в достатній мірі обґрунтованими та об'єктивними завдяки використанню сучасних статистичних даних, їх кваліфікованій інтерпретації, оперуванню досконалим теоретико-методологічним інструментарієм та залученню значного масиву перевірених фактів, положень і концептуальних підходів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура її є логічною, матеріал характеризується змістовністю і завершеністю та розкриває поставлені у процесі дослідження завдання. Схвальну оцінку заслуговують чіткі формулювання мети, об'єкту і предмету дослідження. Варто відзначити ґрунтовний аналіз документальної бази дослідження, а також наукових праць

вітчизняних та зарубіжних вчених (216 позицій). Достовірність та наукова новизна наукових положень і рекомендацій, сформульованих у роботі, підтверджується використанням сучасних методів досліджень, як загальнонаукових (історичного, дескриптивного, абстракції, системного аналізу, порівняльних оцінок), так і спеціальних (методів факторного та кластерного аналізів).

Фундаментальністю відзначається дослідження ролі Федеративної Республіки Німеччини у формуванні економічної системи ЄС та аналіз потенційних можливостей і загроз від підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, що визначає можливі напрямки реформ української економіки щодо наближення економічної системи України до загальноєвропейських стандартів.

Достовірність та наукова новизна отриманих висновків і результатів, повнота їх висвітлення в опублікованих працях.

Ознайомлення з текстом дисертації та відповідними публікаціями Міхель Р. В. засвідчує, що основні наукові положення, висновки і рекомендації знайшли повне відображення в оприлюднених працях по темі роботи.

Кандидатська дисертація характеризується цілісною концептуальною платформою, зокрема, у першому розділі досліджено підходи до визначення поняття економічних систем та еволюцію їх класифікації відповідно до концепцій різних економічних шкіл. Автор детально розглядає концепцію соціально-ринкової економічної системи, розробленої представниками фрайбурзької школи, яка стала офіційною базовою економічною системою Німеччини. Значна увага приділяється питанню конвергенції економічних систем, як з теоретичного, так і з методологічного поглядів. Автором здійснено глибокий аналіз теорій конвергенції, що стало основою для подальшого статистичного дослідження. Також варто відзначити здійснений дисертантом аналіз процесу європеїзації, її моделей та впливу, який вона чинить на економічні системи країн-членів ЄС.

Особливої уваги заслуговує другий розділ дисертації, у якому представлений аналіз першоджерел у галузі конкурентного та монетарного права Німеччини та ЄС, дав можливість автору дійти вагомих висновків щодо впливу ФРН на формування конкурентної та грошової політик ЄС. Зокрема, до суттєвих наукових результатів належать висновки автора про застосування німецьких норм забезпечення вільної конкуренції у конкурентному законодавстві ЄС (регулювання у сфері заборони монополій, картелів, зловживання домінуючим становищем та контроль за злиттям суб'єктів господарювання).

Позитивно відзначимо аналіз впливу монетарної політики Німеччини на формування монетарної політики ЄС (підрозділ 2.2), в якому дисертантка доходить висновку про центральну роль німецької марки у європейській монетарній системі, а також впливу Німеччини на створення та функціонування Європейського центрального банку та встановленні критеріїв конвергенції для входу країн-членів ЄС у валютний союз.

Безперечно новаторським є підхід до аналізу конвергенції економічних систем країн-членів ЄС відповідно до постулатів соціально-ринкової економіки, де соціальний аспект відіграє найважливішу роль, поряд із забезпеченням конкуренції та цінової стабільності (підрозділ 2.3). Автором розроблена методологія обчислення коефіцієнтів інтеграції економічних систем ЄС (до яких належать коефіцієнти відкритості спільного ринку, однорідності, симетрії бізнес-циклів та соціального розвитку). На основі факторного аналізу визначені країни-лідери, що задають тон у процесі інтеграції країн-членів ЄС та формують його економічну систему.

Міхель Р. В. слушно наголошує на особливій ролі Німеччини у цьому процесі, оскільки саме ця країна належить до "ядра" економічної системи ЄС, що підтверджує висновок дисертантки про вплив ФРН на її формування. Одночасно за допомогою кластерного аналізу проаналізовано зближення країн-членів ЄС протягом 2000-2012 років та визначено групи країн всередині самого утворення. Використання зазначеного економіко-математичного методу дало

можливість визначити інтеграційні відстані між країнами-членам ЄС у 2000 та 2012 роках, що обґрунтовує новизну дослідження.

У третьому розділі проведений дисертанткою аналіз конкурентної політики України (підрозділ 3.1) свідчить про її неспроможність ефективно боротися з корупцією. Задля інституційного розвитку автор пропонує реалізувати такі кроки, як кодифікація влади, прозора приватизація, реалізація судової реформи, стимулювання конкурентного бізнес-середовища. Всі ці рекомендації можуть бути втілені в життя разом із вимогами, які ставить перед Україною ЄС. Однак зазначені заходи носять, передусім, структурний характер, ефективність впровадження яких залежить від наявності стабільної політичної ситуації в Україні.

Погоджуємося з міркуванням дисертантки щодо важливості співпраці України з ЄС в рамках підписаної Угоди про асоціацію (підрозділ 3.2.), що надає додаткові імпульси для розвитку економічної системи нашої країни з урахуванням досвіду ФРН у її післявоєнних економічних викликах. Варто звернути увагу на пропозиції автора щодо перейняття німецького досвіду у сфері корпоративного управління та соціальної безпеки (зокрема пенсійної реформи, що була проведена у Східній Німеччині після возз'єднання країни), а також польського досвіду щодо здійснення структурних реформ. У результаті проведення SWOT-аналізу обґрунтовано доведено, що для нашої країни існує більше переваг від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ніж недоліків, особливо у довгостроковій перспективі. Зокрема це стосується тез щодо глибшої співпраці України з ЄС в контексті протистояння агресії з боку Росії.

Зміст дисертації та її виклад свідчать про достовірність та завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано концептуальні науково-практичні завдання, поставлені автором. У висновках подано коректно сформульовані за формою та змістом результати дисертаційної роботи, що відповідають основному тексту.

Отже, в результаті проведеного дослідження отримано ряд результатів,

які характеризують новизну роботи та розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми.

Основні положення, висновки та рекомендації пройшли належну апробацію у 26 наукових працях, зокрема 1 монографії, 9 наукових публікацій у фахових наукових виданнях та 16 всеукраїнських та міжнародних конференціях, що відповідає вимогам Державної атестаційної комісії "Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук" (наказ МОНмолодьспорт № 1112 від 17.10.12 року).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи досягнуті результати та наукову новизну положень дисертаційної роботи, необхідно висловити деякі зауваження і зазначити дискусійні положення:

1. Автором було доповнено теоретичні підходи до поняття "економічна система" та класифіковано їх типи (с. 17-35), проте не була здійснена систематизація основних причин виникнення різних економічних систем, що могло б посилити значення проведеного дослідження.

2. У другому розділі дисертантка проаналізувала вплив Федеративної Республіки Німеччини на формування економічної системи ЄС, через характеристику конкурентної, монетарної та соціальної політик. На наш погляд, для кращого дослідження впливу соціально-ринкової економіки Німеччини слід було б врахувати й інші сфери спільної політики, зокрема податкову політику та політику стосовно захисту навколишнього середовища.

3. За допомогою методів факторного та кластерного аналізів дисертантка проаналізувала процеси конвергенції економічних систем країн-членів ЄС. У результаті розрахунків було встановлено, що вагомий вплив на ці процеси має соціально-ринкова економіка Німеччини. На нашу думку, варто було включити й Україну до аналізу процесів конвергенції між нашою країною та країнами-членами ЄС у запропонованому періоді, що дало б змогу оцінити стан розвитку економіки України в перспективі євроінтеграції.

4. У третьому розділі наведено характеристику пенсійної реформи Німеччини, як приклад успішно проведеної реформи у Східній Німеччині (с. 144-148). На нашу думку, матеріал варто було включити у другий розділ до підпункту 2.3, оскільки третій розділ більше стосується формування соціально-ринкової економічної системи України.

Однак, зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, яка виконана на високому рівні, характеризується актуальністю досліджуваних проблем та містить низку нових висновків і пропозицій.

Теоретична цінність наукових результатів та їхнє практичне значення.

Дисертаційна робота Міхель. Р.В. важлива в контексті останніх політичних та економічних змін в Україні. Отримані теоретичні та практичні результати отримали широке застосування на практиці, що підтверджується відповідними довідками, їх використано в роботі Львівського центру науки, інновацій та інформатизації, зокрема враховано результати дослідження впливу соціально-ринкової економіки Німеччини на формування господарської системи в Україні в умовах асоційованого членства України в ЄС та взято до уваги пропозиції щодо оцінювання ефективності функціонування вітчизняної господарської системи за допомогою комплексної системи показників (довідка № 59 від 20 червня 2014 р.). Також отримані результати можуть бути доповненням до викладання економічних дисциплін “Сучасні моделі економічних систем”, “Світова економіка” (довідка № 2240-4 від 29.05.2014 р.).

Дисертаційна робота Міхель Романи Володимирівни “Вплив соціально-ринкової економіки Німеччини на формування економічної системи ЄС” за змістом і формою є завершеним, самостійним і логічним дослідженням, що характеризується науковою новизною, застосуванням широкого спектру сучасних методів наукових досліджень і прикладним спрямуванням. Всі основні положення, висновки і рекомендації були достатньо обґрунтовані. Основні положення дисертації логічно викладені у наукових публікаціях

дисертанта. Автореферат дисертації підготовлено у відповідності із нормативними вимогами, викладений в ньому матеріал на належному рівні розкриває зміст роботи.

Висновок. Виходячи з вищезазначеного вважаємо, що представлена дисертаційна робота Міхель Романи Володимирівни "Вплив соціально-ринкової економіки Німеччини на формування економічної системи ЄС" відповідає вимогам пунктів 11, 13 та 14 "Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", а її автор – Міхель Романа Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук, доцент,
заступник декана факультету
міжнародних економічних відносин
Львівської комерційної академії Ю.В. Полякова

17.10.2014 р.